

TrädgårdsAmatören

nr 1:2011 Årgång 74

Amatör – från latin *amare* – älska

TIDNINGEN

Medlemsblad för STA
Sällskapet TrädgårdsAmatörerna

Redaktionen för TrädgårdsAmatören
Christina Fryle
(artikelmaterial och annonser)
Handelsgatan 21
432 36 Varberg
Telefon: 0340-136 57
c.fryle@gmail.com

Owe Jaktlund
(föreningsnotiser)
Oktorp 101
311 67 Slöinge
Telefon: 0346-409 09
owe.jaktlund@bredband.net

Ansvarig utgivare:
Karin Svensson-Nygren

Utgivningstider:
mars, maj, september och december
Manus insändes före:
10/1, 15/3, 15/7 och 20/10

Eftertryck utan tillstånd förbjudes.
För insänt ej beställt material ansvaras ej.
Observera att åsikter framförda i
insändare eller redaktionellt material inte
nödvändigtvis reflekterar
riksföreningens åsikter.

Vid utebliven tidning, adress- eller
namnändring:
Maryla Wallin
Färentunagränd 25
194 55 Upplands Väsby
Telefon: 0736-27 81 33
torsdagar 18.00–20.00
medlem.sta@gmail.com

Äldre nr av TA:
Wiggo Mattsson
Stationsgatan 2
590 81 Gullringen
Telefon: 0492-223 22
wiggo.stina@telia.com

Länkar i våra artiklar:
Vi vill påminna om att alla länkar till
Internet som finns i tidningen också
finns samlade på vår egen hemsida:
www.tradgardsamatorerna.nu
användarnamn:

lösenord:

Omslagsbild: *Crocus biflorus* ssp.
nubigena
Foto: Christina Fryle

4

8

14

20

30

INNEHÅLL

- 2 Karin har ordet
- 4 Subtropiska drömmar i skånska Limhamn
Gunnel Carlson
- 8 Måttfullhet – hur stavas det? Christina Fryle
- 14 Peter Korn's trädgård Inger Frändås
- 17 Erythronium 'Joanna' Johan Pettersson
- 18 Vi blir med växthus Sten Andersson
- 20 Aklejornas Ambassadör Susann Nilsson
- 24 HVX – Hosta Virus X en ovälkommen gäst som
smugit sig på oss Christina Fryle
- 26 En hård vinters prövning av städsegröna bladväxter
Inge Knutsson
- 29 Debatt – Svensk trädgårdslitteratur Inge Knutsson
- 30 Välkommen till Mittnordens lustgårdar!
- 33 Besöksträdgårdar
- 36 En tulpanstjärna Johan Pettersson
- 37 Frötid... ett kåseri från Stockholmskretsen
Annika Hultman
- 40 NORDISKA TRÄDGÅRDAR
- 42 Owe:
- 44 Föreningsnotiser

HVX – Hosta Virus X

en ovälkommen gäst som smugit sig på oss

Christina Fryle
text

Tyvärr är det dags att lära sig en ny förkortning, HVX.

Kanske finns viruset redan i din trädgård? Vad är det? Hur skyddar man sina hostor?

Det finns väl inte många perenner som är så populära som Hosta (funkia). Alla har nog några i sin trädgård. Och många av oss är entusiastiska samlare. Lite beroende på sortval passar de lika bra i den moderna minimalistiska trädgården som i en mera traditionell miljö. Tills helt nyligen har det dessutom varit ovanligt friska växter som inte drabbats av sjukdomar och skadedjur - med undantag för snigelangrepp förstås. Fast det är en helt annan artikel.

Foto: Christina Fryle

Hosta där enstaka blad med oregelbundna fläckar tyder på virusangrepp.

Men sedan några år tillbaka har vi hostaälskare pratat, ängslats, skärskådat plantor och tröskat igenom otaliga sidor på nätet på jakt efter information om det nya virus, Hosta Virus X, som hotar våra klenoder. På svenska skulle jag egentligen inte vilja använda särskrivning utan kalla det hostavirus i ett ord. Men svenska odlare och växtforskare har lämnat oss amatörodlare helt utan vägledning sedan viruset började dyka upp för ca 10 år sedan. Ingenstans finns någon information på svenska. Det är som om man helt enkelt stoppat huvudet i sanden och låtsas att HVX inte finns i Sverige. Men det finns. Både i plantskolor, på växtmarknader och i våra trädgårdar hittar man hostaplantor som visar tydliga tecken på virusangrepp. Men vill man veta mer är man hänvisad till engelskspråkiga sidor på nätet. Och då är Hosta Virus X rätt sökbegrepp.

Symptom

Hostor kan ibland vara skadade i bladen utan att det behöver betyda virusangrepp. Sena frostangrepp på våren och för mycket starkt solsken

kan ge snarlika skador. Men det finns tre olika symptom man bör titta efter:

Flytande/blödande färger (inkbleed på engelska). Det vanligaste och ofta det första tecknet på att en hostaplanta är virusangripen. En avvikande färg ”blöder” ut från bladnerverna. Eftersom viruset sprids via växtsaften tror man att det är därför verkningarna syns närmast bladnerverna först.

Nedbrytning av vävnad (collapsing tissue). Ofta ett tecken på allvarligare angrepp. Det ser ut som om bladets struktur fallit samman; som om spänsten (vattnet) försvunnit ur delar av bladet. Vävnaden är inte död eller helt intorkad, den lever men är tunnare och ”skrynkligare” än frisk vävnad. Det kan påminna om den naturligt bubbliga bladyta vissa sorters hostor ska ha – men är aldrig så jämnt fördelad över hela bladet utan uppträder bara fläckvis här och där. Ofta får de drabbade partierna en annorlunda färgskiftning också. De flesta plantor som visar dessa symptom har också ovanstående symptom med färger som blöder in i varandra.

Marmorering/fläckar (mottled tissue) visar inte entydigt på att plantan drabbats av just HVX - det kan vara frågan om något annat virus också, eller helt enkelt vara en naturlig teckning hos sorten. Men det brukar gå att skilja på naturlig fläckighet och sjuklig. Var uppmärksam på övriga symptom.

Viruset är olika vanligt hos olika sorter, men en del av våra allra mest odlade hostor är hårt drabbade, bl.a. ’Golden Tiara’, ’Gold Standard’, ’Halcyon’, ’Honeybells’, ’Stiletto’, ’Striptease’, ’Sum and Substance’ och ’Undulata Albomarginata’. Andra sorter verkar däremot vara näst intill oemottagliga för viruset. Men än så länge finns det inga belägg för att några sorter skulle vara helt immuna.

Därför kan man tycka att det var minst sagt märkligt av Perenngruppen att i år utse *Hosta fortunei*, blomsterfunkia, med extra fokus på sorterna ’Aureomarginata’, ’Francee’, ’Gold Standard’, ’Hyacinthina’ och ’Patriot’ till Årets Perenn 2011! Just dessa sorter hör till de allra mest virusdrabbade! På Perenngruppens hemsida finns en utförlig beskrivning av hostorna, men inte ett enda ord om HVX, utan bara att blomsterfunkian är ”lättskött och frisk”...

De senaste decennierna har nya sorters hostor registrerats i en aldrig sinande ström och nu finns det många tusen att välja och vraka bland. Och i takt med att antalet sorter har ökat har det naturligtvis blivit allt svårare att få fram hostor som skiljer sig från dem som redan är registrerade. Under senare år har det krävts ett allt mer säreget utseende för att få in en ny hosta på marknaden. Eftersom priset alltid är högre de första åren efter introduktionen ligger det i

marknadens intresse att hela tiden se till att det finns något nytt som vi hostaälskare känner att vi bara "måste" ha.

De nya hostorna kan avvika genom att bladen har udda fläckar och marmorering, färgfält som vävs in i varandra eller extremt bucklig yta.

Dessvärre kan ju nästan samma typ av utseende också vara tecken på att en hosta har drabbats av just Hosta Virus X! Det finns fortfarande inget krav på att en sort måste virusstestas innan den registreras. Pinsamt nog innebär det att några av de nya sorterna med spektakulärt utseende ser ut som de gör just på grund av att de bär på virus! Till dessa HVX-sorter hör 'Breakdance', 'Eternal Father', 'Leopard Frog' och 'Lunacy'. Köp dem INTE.

Hur sprids HVX?

Viruset sprids genom att växtsaften från en frisk planta kommer i direktkontakt med växtsaften från en smittad planta. Det kan ske till exempel genom att man klipper bort blomstänglar från planta efter planta utan att rengöra sekatören/saxen emellan, eller att man delar flera plantor efter varandra, att gräsklipparen skadar först en smittad och sedan en frisk planta. De allra senaste forskningsrönen tyder dock på att viruset sprids lättast på våren när plantorna är i god tillväxt och att smittspridningen går trögare på sensommaren/hösten. Viruset överlever bara i levande växtceller och dör när värdväxten dör. Viruset sprids inte av insekter, nematoder, frö eller pollen.

Det kan ta flera år innan en smittad planta uppvisar några som helst tecken på virusinfektion, men den kan hela tiden smitta andra plantor. Att ta bort angripna blad/delar från en sjuk planta och spara det som ser friskt ut hjälper inte. Viruset finns i hela plantan.

Det finnas delade meningar om hur länge viruset finns kvar i små rotdeklar som eventuellt blir kvar i jorden när man har grävt bort en virus-smittad planta. Dr Benham E Lockhart vid University of Minnesota som forskar om HVX menar att viruset kan hålla sig vid liv i upp till två år i jorden. Så kanske är det säkrast att sätta något annat där så länge...

Vad kan vi göra?

Det finns inget botemedel mot HVX. En virusangripen planta kommer aldrig bli frisk igen, men den dör inte heller utan kan leva med viruset i många år. Det förrådiska är att vissa år kan plantan plötsligt se bättre ut, nästan frisk. Men det är den alltså inte. Och den smittar fortfarande andra plantor, så se upp. Är du säker på att det är HVX; ta bort plantan. För det finns inget annat sätt att stoppa spridningen av viruset.

Köp aldrig en hosta ur ett parti där någon planta visar minsta tecken på att vara virusmittad. Tänk på att en planta kan vara smittad utan att det syns än.

Säg till i plantskolan om du misstänker att de säljer hostor som är virusangripna. Men säg till på ett trevligt sätt. Är det ett seriöst företag blir de tacksamma över varningen.

Mikroförökning bromsar inte spridningen av HVX om växtmaterialet som används vid förökningen är smittat. Men storskaliga mikroförökningslabbar är inga billiga och enkla anläggningar, så idag chansar man inte utan använder sig bara av virusstestat förökningsmaterial.

De stora hostaodlarna är väl medvetna om virusets framfart och vidtar åtgärder för att kontrollera att deras förökningsmaterial är friskt. Proffsen har tillgång till väl fungerande testmetoder. Om hostaodling är ens levebröd kan man naturligtvis inte vara nog försiktig. Ett större hot är faktiskt de mindre odlarna, de som odlar alla slags perenner och där hostorna bara utgör en mindre del av växtproduktionen – och de mindre nogräknade lågbudgetproducenterna.

Det finns alltså ingen som helst garanti för att hostan man köper i plantskolan är virusfri.

Vill man vara på den säkra sidan får man väl behandla alla sina hostor som om de var presumtiva smittbärare – oavsett hur friska de ser ut att vara. Klipp eller dela dem aldrig med annat än väl rengjorda redskap. Använd rödsprit eller ammoniak. Man kan förstås också helt sluta upp med att envetet klippa bort alla överblommade blomstänglar, men för estetiken är det kanske otänkbart.

Prata om HVX med dina odlarvänner och när du är på, eller tar emot, trädgårdsbesök. Kunskap är bästa sättet att bromsa virusets framfart. I plantskolorna börjar man bli medveten om riskerna, men det finns redan många virusangripna hostor ute i våra trädgårdar och enda sättet att bromsa den fortsatta spridningen är att se till att alla vet vad det är frågan om.

Men var försiktig och slunga aldrig ut några direkta anklagelser mot någon. Symptomen är sällan så entydiga att du så tvärsäkert kan säga att en planta verkligen drabbats av just HVX.

Om vi är alerta och försiktiga kan vi tillsammans bromsa effekterna av Hosta Virus X. Förhoppningsvis kan vi också väcka professionella odlare, plantskolister och institutioner ur deras djupa törnrosaslummer!

.....
WWW

Om HVX på Hosta Library
Här finns väldigt många bilder på hostor med HVX. Titta på dem och bekanta dig med hur symptomen kan se ut.

www.hostalibrary.org/firstlook/HVX.htm

På American Hosta Society rapporterar Dr Benham E Lockhart vid University of Minnesota

www.americanhostasociety.org/HostaVirusX.html

Några av de senaste rönen
http://www.inthecountrygardeninggifts.com/articles/hosta_virus_x.php

Foto: Lotta Bernler

Ett blad av Hosta 'Captain Kirk' som uppvisar "blödande" färgfält från bladnerverna – det mest karakteristiska symptomet på Hosta Virus X.